

POSTANOWIENIE

Dnia 12 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku A. R.
przy uczestnictwie M. R.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 maja 2021 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 15 marca 2019 r., sygn. akt II Ca (...); II Ca (...); II Ca (...),

- 1) oddała skargę kasacyjną,**
- 2) ustala, że wnioskodawca i uczestniczka ponoszą koszty związane ze swoim udziałem w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 1 grudnia 2017 r. uzupełnionym następnie postanowieniami z dnia 26 czerwca 2018 r. i z dnia 3 września 2018 r., Sąd Rejonowy w S. ustalił skład i wartość majątku wspólnego będących w separacji małżonków A. R. i M. R. oraz dokonał jego podziału w sposób bliżej wskazany ze splatą na rzecz uczestniczki postępowania, ustalił wartość nakładów z majątku wspólnego małżonków na majątek osobisty A.R., ustalił wartość pożytków

pobranych przez wnioskodawcę ze wspólnego gospodarstwa rolnego w okresie po ustaniu wspólności ustawowej, dokonał wzajemnych rozliczeń między stronami oraz oddalił wnioski stron w pozostałej części.

Po rozpoznaniu apelacji wniesionych przez oboje małżonków, Sąd Okręgowy w B. postanowieniem z dnia 15 marca 2019 r. zmienił postanowienie z dnia 1 grudnia 2017 r. w sposób wskazany w punkcie II sentencji oraz zmienił postanowienie z dnia 26 czerwca 2018 r. w ten sposób, że uzupełnił postanowienie z dnia 1 grudnia 2017 r. i zasądził od M. R. na rzecz A.R. kwotę 192.201,68 zł, stanowiącą połowę spłaconych przez A.R. po dacie ustania wspólności majątkowej wspólnych zobowiązań kredytowych małżonków, płatną w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia, oddalił wniosek A. R. o uzupełnienie w pozostałym zakresie (pkt III postanowienia) oraz oddalił apelację wnioskodawcy i apelację uczestniczki postępowania w pozostałej części (pkt IV).

W związku z tym, że uczestniczka postępowania M. R. zaskarżyła skargą kasacyjną jedynie punkt III postanowienia Sądu drugiej instancji i to w części, a mianowicie co do kwoty 165 112 zł, celowe jest przedstawienie bardzo obszernej i szczegółowej podstawy faktycznej opisanego wyżej orzeczenia jedynie w części dotyczącej przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Okręgowy ustalił, w ślad za Sądem Rejonowym, że wnioskodawca i uczestniczka pozostawali w ustroju wspólności ustawowej w okresie od dnia zawarcia małżeństwa w dniu 2 października 1999 r. do prawomocnego z dniem 30 sierpnia 2013 r. orzeczenia ich separacji. Mieszkali w gospodarstwie rolnym stanowiącym osobisty majątek wnioskodawcy i wspólnie je prowadzili, dokupując w czasie trwania wspólności bliżej opisane nieruchomości rolne. W czasie trwania wspólności poczynili także z majątku wspólnego bliżej opisane nakłady na majątek osobisty wnioskodawcy. W tym okresie także, w związku z modernizacją gospodarstwa rolnego, nabyli bliżej wskazane w sentencji postanowienia nieruchomości w postaci maszyn i urządzeń rolniczych, finansując ich zakup z dochodów z gospodarstwa oraz częściowo ze wspólnie zaciągniętych zobowiązań kredytowych. Małżonkowie wspólnie zawarli szereg umów kredytowych szczegółowo opisanych w ustaleniach faktycznych. W czasie trwania wspólności A.

R. zaciągał także indywidualnie, a zatem na swoje tylko nazwisko, szczegółowo opisane w uzasadnieniu orzeczenia kredyty i pożyczki, z przeznaczeniem pożyczonych pieniędzy na pokrycie potrzeb prowadzonego wspólnie z żoną gospodarstwa; uczestniczka o nich wiedziała, mąż działał za jej wiedzą i zgodą. Sąd drugiej instancji podniósł, że materiał dowodowy, w tym zeznania samych stron (por. k. 1032 akt) nie postawiają wątpliwości, że wszelkie zobowiązania z tytułu kredytów lub pożyczek były zaciągane przez A.R. za wiedzą i zgodą uczestniczki w celu pokrycia wydatków i kosztów związanych z prowadzonym wspólnie gospodarstwem rolnym, stanowiącym źródło utrzymania małżonków i ich dzieci. W związku z tym w postępowaniu działowym podlegała rozliczeniu między stronami ta część wspólnie ciążących na stronach długów zaciągniętych w czasie trwania wspólności na potrzeby wspólnego majątku, która została spłacona przez wnioskodawcę z jego majątku osobistego w okresie po ustaniu wspólności ustawowej, a przed dniem podziału majątku wspólnego, a zatem udowodniona przez wnioskodawcę, w ocenie Sądu Okręgowego, kwota 192 201,68 zł.

W skardze kasacyjnej uczestniczka M. R. zarzuciła naruszenie prawa materialnego - art. 30 § 1 k.r.o., art. 37 k.r.o., art. 41 k.r.o. oraz art. 207 k.c. przez wadliwe przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że zasadą jest, iż zaciągane przez jednego z małżonków zobowiązania w każdym przypadku związane są z majątkiem wspólnym i dotyczą tego majątku w sytuacji, w której grupa przepisów regulujących odpowiedzialność małżonków za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich, nie formułuje takiej reguły, a małżonek dłużnika nie jest dłużnikiem w znaczeniu materialnoprawnym, nawet gdy wyraża zgodę na zaciągnięcie zobowiązania. Powołując się na te uchybienia, wniosła o uchylenie postanowienia Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu zainicjowanym wnioskiem o podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności, sąd działowy ustala skład i wartość majątku wspólnego, udziały małżonków w tym majątku, rozlicza nakłady i wydatki z majątku wspólnego na majątek osobisty każdego z małżonków i w razie wniosku

zainteresowanego nakłady i wydatki z jego majątku osobistego na majątek wspólny, a także - na wniosek każdego z małżonków - orzeka o innych roszczeniach między małżonkami powstałych w okresie po ustaniu wspólności a przed podziałem majątku wspólnego (art. 46 k.r.o.).

Zgodnie ze stosowanym odpowiednio art. 686 k.p.c. w zw. z art. 567 § 1 i 3 k.p.c., sąd rozstrzyga także o wzajemnych roszczeniach między małżonkami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład ich majątku wspólnego, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na majątek wspólny nakładów i spłaconych długów obciążających oboje małżonków.

Stosownie do art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, zaś zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Przytoczone unormowania nie eliminują kontroli zgodności z prawem postępowania przed sądem drugiej instancji, w przeciwnym razie bowiem wyłączona byłaby druga podstawa skargi kasacyjnej, zawierająca tylko ograniczenie w postaci wpływu naruszenia przepisów postępowania na treść rozstrzygnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2008 r., I CSK 500/07, nie publ.). W skardze kasacyjnej uczestniczka nie przytoczyła zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, w związku czym podstawą oceny zasadności zarzutów materialnoprawnych skargi pozostają ustalenia faktyczne Sądu drugiej instancji, z których wynika, że w związku z prowadzeniem wspólnego gospodarstwa rolnego oraz hodowli krów mlecznych, wnioskodawca zaciągał zarówno wspólnie z żoną, jak i indywidualnie, kredyty i pożyczki o których uczestniczka wiedziała i na które wyrażała zgodę; zostały one przeznaczone na potrzeby gospodarstwa i spłacane z dochodów z niego osiągniętych (por. zeznania uczestniczki k. 1032 akt). Z ustaleń tych wynika zatem, że szczegółowo opisane pożyczki i kredyty, wypłacone wnioskodawcy A. R. na podstawie umów zawartych jedynie przez niego z pożyczkodawcami i kredytobiorcami, zostały spożytkowane na cele prowadzonej przez małżonków działalności rolniczej stanowiącej źródło utrzymania rodziny. Z przytoczonych w podstawie skargi norm prawa materialnego oraz uzasadnienia skargi wynika, że uczestniczka opiera swoją tezę o wadliwość postanowienia Sądu drugiej instancji

w zaskarżonym zakresie na twierdzeniu o jego sprzeczności z treścią art. 41 k.r.o. art. 30 § 1 k.r.o., art. 37 k.r.o. oraz art. 207 k.c. Tymczasem art. 30 § 1 i art. 37 k.r.o. nie mogą stanowić adekwatnego punktu odniesienia, albowiem normują one kwestie solidarnej odpowiedzialności obojga małżonków za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny oraz kwestie rodzaju i przedmiotu czynności prawnych zdziałanych tylko przez jednego z małżonków w czasie trwania wspólności ustawowej, wymagających dla swej skuteczności i ważności zgody drugiego z nich. Nie znajdują zatem zastosowania w odniesieniu do ustaleń faktycznych dotyczących spłaty przez wnioskodawcę A. R., po ustaniu wspólności, długów zaciągniętych w czasie trwania wspólności ustawowej na potrzeby wspólnego majątku, a ściślej potrzeby wspólnie prowadzonego przez małżonków gospodarstwa rolnego. Wskazany przez skarżącą art. 41 k.r.o. reguluje odpowiedzialność majątkową małżonków wobec wierzyciela jednego z nich, za zobowiązania zaciągnięte tylko przez jednego z małżonków w czasie trwania wspólności ustawowej. Wskazuje sytuacje, w których wierzyciel - w czasie trwania wspólności ustawowej mającej charakter wspólności łącznej, bezudziałowej, do niepodzielnej ręki – może skierować egzekucję wierzytelności do majątku wspólnego obojga małżonków (§ 1) oraz do majątku osobistego tylko tego z małżonków, który zaciągnął zobowiązanie, a także do wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9 k.r.o., a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa (§ 2 i § 3). Art. 41 k.r.o. dotyczy zatem płaszczyzny relacji między wierzycielem jednego z małżonków, będącym dłużnikiem (stroną stosunku zobowiązaniowego), a masami majątkowymi istniejącymi w ustroju wspólności ustawowej, czyli majątkiem wspólnym, majątkiem osobistym dłużnika oraz uzyskiwanymi przez dłużnika środkami finansowymi, które w normalnym biegu spraw, zgodnie z art. 31 § 1 i 2 k.r.o. wchodzą w skład majątku wspólnego. Ta regulacja nie ma natomiast zastosowania w relacjach między małżonkami, związanych z rozliczeniami małżonków w toku postępowania o podział majątku wspólnego w sytuacji spłaty

przez jednego z nich wspólnych długów, do których należy zakwalifikować także takie długi, które w czasie trwania ustroju wspólności ustawowej zostały zaciągnięte wprawdzie tylko przez jednego z nich, ale w związku z potrzebami majątku wspólnego i zostały przeznaczone na ich zaspokojenie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano, że jeżeli wnioskodawca po ustaniu wspólności majątkowej, a przed podziałem majątku wspólnego, spłacił z własnych środków finansowych dług, który powstał w trakcie trwania wspólności ustawowej i był długiem wspólnym małżonków, albo długiem jednego z nich, ale zaciągniętym w związku z majątkiem wspólnym, to taki dług, zgodnie z art. 686 k.p.c. w związku z art. 567 § 3 k.p.c., powinien zostać rozliczony w ramach podziału majątku wspólnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1976 r., III CRN 83/76, OSPiKA z 1977 r., Nr 9, poz. 157 i z dnia 11 marca 2010 r., IV CSK 429/09, nie publ. oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2014 r., IV CSK 203/13, niepubl.). Z ustaleń faktycznych wynika, że taka sytuacja miała miejsce w rozpoznawanej sprawie, stąd należy uznać, że obciążenie uczestniczki postępowania połową spłaconych przez wnioskodawcę wspólnych długów małżonków nie narusza prawa, w tym przytoczonego w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej art. 207 k.c., przewidującego, że pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów; w takim stosunku współwłaściciele ponoszą wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną. Należy przy tym przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Związanie granicami podstaw kasacyjnych oznacza powinność Sądu Najwyższego merytorycznego rozpoznania jedynie tych zarzutów materialnoprawnych i procesowych, które zostały wytknięte przez skarżącego oraz niedopuszczalność uwzględnienia z urzędu innych nawet występujących obiektywnie, lecz nie wytkniętych przez skarżącego, uchybień materialnoprawnych i procesowych, bez względu na ich ciężar i znaczenie dla wyniku rozpoznania skargi.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 520 § 1 k.p.c.

jw